

URZĄDZENIA PODNOŚĄCE DLA OSÓB Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIAMI

Część 1

WOJCIECH CZAPLA

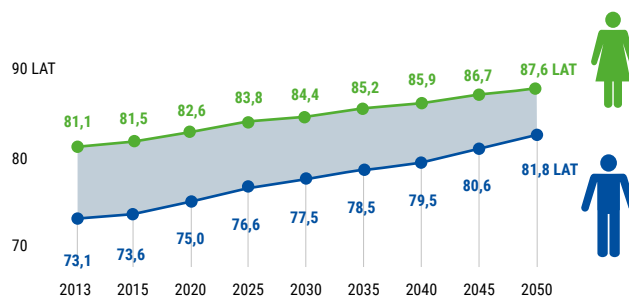
Ekspert Urzędzeń
Transportu Bliskiego
Urząd Dozoru Technicznego
Oddział w Bydgoszczy

Osoby z niepełnościami mają prawo do dobrych warunków w miejscu pracy, do prowadzenia niezależnego życia, do równych szans, do pełnego uczestnictwa w życiu swojej społeczności. Wszyscy mają prawo do życia bez barier. Naszym obowiązkiem jako wspólnoty jest zapewnienie im pełnego uczestnictwa w życiu społecznym na równi z innymi osobami – to kluczowy cytat z ogłoszonej w marcu 2021 roku Strategii na rzecz praw osób z niepełnościami na lata 2021–2030.

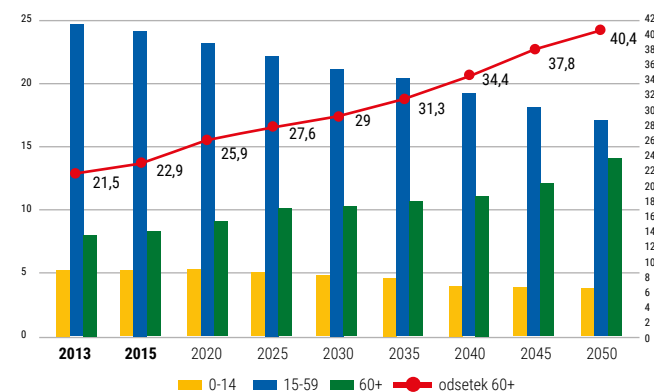
Nie istnieje jedna, uznana i słuszna **definicja niepełnosprawności**. Mówiąc o niepełnosprawności, obecnie ludzie nie ograniczają się jedynie do modelu medycznego, ale patrzą na zagadnienie z punktu społecznego, mając na względzie relację między zdrowiem człowieka a społeczeństwem i otaczającym go środowiskiem. Ogólnie rzecz ujmując, jest to długotrwała, obniżona sprawność fizyczna, umysłowa, intelektualna lub sensoryczna, która w interakcji z różnymi barierami może ograniczać pełne i efektywne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi obywatelami.

KILKA FAKTÓW I LICZB

- Szacuje się, że w UE jest **87 milionów**, a na świecie ponad **1 miliard** osób z niepełnościami – liczba ta będzie się stale zwiększała w związku ze „starzeniem się” społeczeństwa.

Rys. 1. Średnia długość życia Polaków [1]

Rys. 2. Liczba ludności w wybranych grupach wiekowych [mln] i procentowy udział osób w wieku 60+ [2]

- Wskaźnik **zatrudnienia** osób z niepełnościami (w wieku 20–64) wynosi 50,8% w porównaniu do 75% dla osób bez niepełnosprawności.
- 28,4% osób z niepełnościami w UE jest zagrożonych **ubóstwem** lub wykluczeniem społecznym w porównaniu z 17,8% ogółu ludności.
- Miliony osób z niepełnościami doświadczają **barier** w dostępie do budynków, uzyskiwaniu informacji lub korzystaniu z transportu.
- 64,3% osób z niepełnościami w wieku powyżej 16 lat ma w domu **łącze internetowe** w porównaniu z 87,9% osób bez niepełnosprawności.
- Przepisy krajów UE pozbawiają 800 000 obywateli prawa do **udziału w wyborach** do Parlamentu Europejskiego, uzasadniając to ich niepełnosprawnością lub problemami ze zdrowiem psychicznym.
- Ponad milion dzieci i dorosłych z niepełnościami w wieku poniżej 65 lat i ponad 2 miliony w wieku powyżej 65 lat **nie mieszka we własnym domu**, tylko w instytucjach takich jak domy opieki czy hospicja.
- 52% osób z niepełnościami czuje się **dyskryminowana**.
- 4 razy więcej osób z niepełnościami niż osób bez niepełnosprawności zgłasza niezaspokojone potrzeby w zakresie **opieki zdrowotnej**.
- Jedynie 29,4% osób z niepełnościami uzyskuje **stopień akademicki**, podczas gdy wśród osób pełnosprawnych jest to 43,8%.

DOSTĘPNOŚĆ

Tematyka związana z jakością życia osób z niepełnosprawnościami znalazła swoje odzwierciedlenie w szeregu uregulowań prawnych, z których jednym z najważniejszych jest sporządzona dnia 13 grudnia 2006 roku w Nowym Jorku Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych.

Wśród wielu postulatów, celów i strategii jest jedno słowo, mające szczególne znaczenie dla branży dźwigowej – **dostępność**, tj. dostępność do produktów, systemów, usług, środowiska i obiektów przez osoby z możliwie najszerszym spektrum cech i umiejętności. Pamiętajmy o tym, że indywidualne zdolności zmieniają się w czasie – ograniczenia mogą być trwałe lub czasowe, uznane lub niepotwierdzone, zależne od trybu życia, zdrowia, wieku, mogą stanowić kombinację cech i zdolności, a mogą wynikać również z sytuacji losowych jak zgubione okulary w podróży służbowej, noga w gipsie, niewygodny bagaż czy poruszanie się z wózkiem dziecięcym.

Z myślą o takich sytuacjach powstały pojęcia takie jak „projektowanie bez barier”, „uniwersalne projektowanie” itp., których wspólnym mianownikiem jest likwidacja barier przez projektowanie i wytwarzanie systemów dostępnych dla szerokiego spektrum użytkowników.

W poradniku "Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami" wydanym przez Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa, można wskazać siedem zasad, według których należy postępować przy projektowaniu środowiska zabudowanego, produktów i usług ogólnodostępnych.

- 1. SPRAWIEDLIWE WYKORZYSTANIE** – projekt jest użyteczny i atrakcyjny dla ludzi o różnych umiejętnościach (możliwościach)
- 2. ELASTYCZNOŚĆ UŻYTKOWANIA** – projekt uwzględnia szeroki zakres indywidualnych preferencji i umiejętności odbiorców
- 3. PROSTA I INTUICYJNA OBSŁUGA** – zastosowany projekt jest łatwy do zrozumienia, niezależnie od doświadczenia, wiedzy, umiejętności językowych czy obecnego poziomu koncentracji użytkownika
- 4. ZAUWAŻALNA INFORMACJA** – projekt w sposób efektywny łączy ze sobą niezbędne dla użytkownika informacje, niezależnie od jego zdolności sensorycznych lub warunków otoczenia;
- 5. TOLERANCJA BŁĘDU** – projekt minimalizuje zagrożenia i negatywne skutki przypadkowego lub zamierzonego działania
- 6. NIEWIELKI WYSIŁEK FIZYCZNY** – projektowanie w taki sposób, aby produkt był efektywny, wygodny i wymagał od użytkownika minimalnego wysiłku
- 7. WYMIARY I PRZESTRZEŃ DOSTĘPNE I UŻYTECZNE** – odpowiednia wielkość i przestrzeń przewidziana do podejścia, działania i wykorzystania produktu, niezależnie od wielkości, postawy lub mobilności użytkownika

Realizując powyższe postulaty, przy projektowaniu infrastruktury trudno byłoby pominąć urządzenia transportu bliskiego takie jak dźwigi, schody i chodniki ruchome czy też różnego rodzaju platformy podnoszące.

PRZEPISY PRAWNE I NORMALIZACJA

Szczegółowe regulacje w zakresie likwidacji barier architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami zostały zawarte w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

W świetle zapisów ww. rozporządzenia dostęp dla osób z niepełnosprawnościami jest wymagany w odniesieniu do budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych wielorodzinnych, a także budynków zamieszkania zbiorowego. Rozporządzenie reguluje m.in.: sposób zapewnienia dostępu do strefy wejścia budynku, komunikację wewnątrz i na zewnątrz budynku, wymagania dla pomieszczeń, usytuowanie i wymiary stanowisk postojowych oraz dostępność tych miejsc. Wymagania związane z dźwigami, uwzględniające dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, zawarte są w kilku paragrafach wymienionych w tabeli 1.

Tabela 1. Wymagania prawne związane z dostępnością (wyciąg)

<p>§ 54 ust. 2. W budynku mieszkalnym wielorodzinnym, budynku zamieszkania zbiorowego oraz budynku użyteczności publicznej wyposażonym w dźwigi należy zapewnić dojazd z poziomu terenu i dostęp na wszystkie kondygnacje użytkowe osobom niepełnosprawnym.</p>
<p>§ 54 ust. 3. W przypadku wbudowywania lub przybudowywania szybu dźwigowego do istniejącego budynku dopuszcza się usytuowanie drzwi przystankowych na poziomie spocznika międzypiętrowego, jeżeli zostanie zapewniony dostęp do kondygnacji użytkowej osobom niepełnosprawnym.</p>
<p>§ 55 ust. 2. W niskim budynku zamieszkania zbiorowego i budynku użyteczności publicznej, niewymagającym wyposażenia w dźwigi, o których mowa w § 54 ust. 1, należy zainstalować urządzenia techniczne zapewniające osobom niepełnosprawnym dostęp na kondygnacje z pomieszczeniami użytkowymi, z których mogą korzystać. Nie dotyczy to budynków zamieszkania zbiorowego na terenach zamkniętych.</p>
<p>§ 193 ust. 2. Co najmniej jeden z dźwigów służących komunikacji ogólnej w budynku z pomieszczeniami przeznaczonymi na pobyt ludzi, a także w każdej wydzielonej w pionie, odrębnej części (segmentie) takiego budynku, powinien być przystosowany do przewozu mebli, chorych na noszach i osób niepełnosprawnych.</p>
<p>§ 193 ust. 2a. Kabina dźwigu osobowego dostępna dla osób niepełnosprawnych powinna mieć szerokość co najmniej 1,1 m i długość 1,4 m, poręczę na wysokości 0,9 m oraz tablicę przyzywową na wysokości od 0,8 m do 1,2 m w odległości nie mniejszej niż 0,5 m od naroża kabiny, z dodatkowym oznakowaniem dla osób niewidomych i informacją głosową.</p>
<p>§ 193 ust. 3. W zabudowie śródmiejskiej w średniowysokim budynku mieszkalnym wielorodzinnym, mającym nie więcej niż 3 mieszkania dostępne z klatki schodowej na kondygnacji, dopuszcza się instalowanie dźwigu niespełniającego wymagań określonych w ust. 2, poza przystosowaniem go do potrzeb osób niepełnosprawnych.</p>
<p>§ 194 ust. 2. Różnica poziomów podłogi kabiny dźwigu, zatrzymującego się na kondygnacji użytkowej, i posadzki tej kondygnacji przy wyjściu z dźwigu nie powinna być większa niż 0,02 m.</p>
<p>§ 195. Odległość pomiędzy zamkniętymi drzwiami przystankowymi dźwigu a przeciwległą ścianą lub inną przegrodą powinna wynosić co najmniej:</p> <p>dla dźwigów osobowych – 1,6 m; dla dźwigów towarowych małych – 1,8 m; dla dźwigów szpitalnych i towarowych – 3 m.</p>

Popularyzacja wiedzy o urządzeniach transportu bliskiego, organizowanie konferencji i spotkań branży dźwigowej, spotkania z sektorem budownictwa i infrastruktury, a także z sektorem mieszkaniowym, w które to działania Urząd Dozoru Technicznego od lat jest czynnie zaangażowany, zaowocowały znacznym podniesieniem świadomości projektantów, inwestorów i użytkowników w zakresie dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami.

Do najważniejszych europejskich standardów dotyczących urządzeń dla osób z niepełnosprawnościami należą:

- **PN-EN 81-40** – Zasady bezpieczeństwa dotyczące budowy i instalowania dźwigów – Dźwigi specjalne do transportu osób i towarów – Część 40: Dźwigi schodowe oraz platformy podnoszące pochyłe dla osób z ograniczoną zdolnością poruszania się,
- **PN-EN 81-41** – Przepisy bezpieczeństwa dotyczące budowy i instalowania dźwigów – Dźwigi specjalne do transportu osób i towarów – Część 41: Platformy podnoszące pionowe dla osób z ograniczoną zdolnością poruszania się,
- **PN-EN 81-70** – Zasady bezpieczeństwa dotyczące budowy i instalowania dźwigów – Szczególne zastosowania dźwigów osobowych i dźwigów towarowo-osobowych – Część 70: Dostępność dźwigów dla osób w tym osób niepełnosprawnych,
- **PN-EN 81-82** – Przepisy bezpieczeństwa dotyczące budowy i instalowania dźwigów – Dźwigi użytkowane – Część 82: Zasady poprawy dostępności dźwigów użytkowanych dla osób, w tym osób niepełnosprawnych.

DŹWIGI

Jako generalną zasadę przy likwidowaniu barier w budynkach należy przyjąć, że dostęp do nich powinien być możliwy z poziomu terenu. W przypadku, kiedy jest to niemożliwe, w pierwszej kolejności zaleca się zastosować pochylnię, a w przypadku braku takiej możliwości, rozwiązania alternatywne.

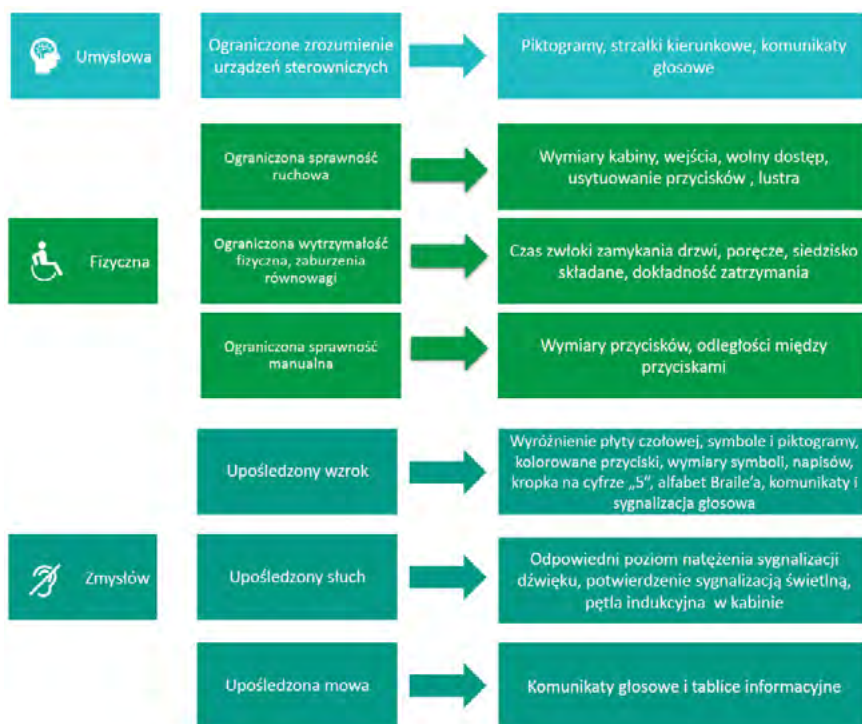
Jako drugą opcję proponuje się zainstalowanie dźwigu osobowego przystosowanego dla osób z niepełnosprawnościami, a dopiero w ostateczności, jako niezależne rozwiązanie wymienia się platformy pionowe lub ukośne.

Mimo że wymienione wcześniej rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, nie zawiera dokładnych wymagań w zakresie dźwigów, to już wspomniane wytyczne Ministerstwa Budownictwa i Infrastruktury – tak.

Czytając treść rozporządzenia, projektanci i inwestorzy często zadają sobie pytanie – co kryje się za sformułowaniem „dźwig przystosowany dla osób niepełnosprawnych” czy też „urządzenia techniczne zapewniające osobom niepełnosprawnym dostęp”?

Jako źródła wiedzy wykorzystane do stworzenia opracowania podano m.in. normę PN-EN 81-70, zalecenia Polskiego Związku Niewidomych, wytyczne „Projektowania bez barier” Wydawnictwa Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji oraz szereg innych ekspertyz i wytycznych.

Jako główne obszary wymieniono: **przestrzeń manewrową** przed wejściem do kabiny dźwigu, **kabinę** – jej wymiary i wyposażenie oraz **zewnątrzny i wewnętrzny panel sterujący**, co jest zbieżne z konstrukcją normy PN-EN 81-70 – Zasady bezpieczeństwa dotyczące budowy i instalowania dźwigów – Szczególne zastosowania dźwigów osobowych i dźwigów towarowo-osobowych – Część 70: Dostępność dźwigów dla osób w tym osób niepełnosprawnych.

Rys. 3. Rodzaje niepełnosprawności objęte normą PN-EN 81-70 [3]

W przypadkach, kiedy zastosowanie wymagań tej normy nie jest możliwe, w szczególności w istniejących budynkach i istniejących dźwigach, kolejna wymieniona norma, PN-EN 81-82, zawiera inne, alternatywne rozwiązania.

Oprócz wymagań technicznych standard ten wskazuje metodologię, w oparciu o którą można dokonać oceny stanu istniejącego dźwigu i wybrać najlepsze rozwiązania techniczne poprawiające dostępność w oparciu o skwantyfikowaną listę kontrolną odniesioną do rodzaju niepełnosprawności. Bardziej szczegółowe informacje dotyczące dźwigów znajdziecie Państwo w numerze 2/2023 magazynu UDT. W numerze 1/2023 z kolei, autor omówi wymagania stawiane platformom pochyłym i pionowym przystosowanym dla osób z ograniczoną możliwością poruszania się ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów doboru odpowiedniego rozwiązania konstrukcyjnego dla danej lokalizacji.

Literatura:

1. Opracowano na podstawie: <https://www.zus.pl/documents/10182/167561/ZUS+w+liczbach/72262321-87a3-4df1-b535-93d686bc21bc> [15.12.2022]
2. Opracowano na podstawie: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5468/24/1/1/ludnosc_w_wieku_60_struktura_demograficzna_i_zdrowie.pdf [15.12.2022]
3. Opracowano na podstawie: Norma PN-EN 81-70, załącznik B

Urządzenia transportu bliskiego przeznaczone dla osób z niepełnosprawnościami, inne niż dźwigi osobowe, są doskonałą alternatywą w przypadkach, w których zainstalowanie dźwigu nie jest możliwe.

Są rozwiązaniem dostępnym nie tylko dla użytkowników publicznych, ale również dla osób prywatnych, mogących w ten sposób likwidować bariery we własnym domu i otoczeniu.